

Öğretmen Adaylarına Göre Bazı Kriterler Açısından T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı

Doç. Dr. Özlem ULU-KALIN*

Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Artvin / Türkiye, ozlemulu@artvin.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9317-5261

Öz

Öğretim programlarının amacına ulaşması için bazı araçlara ihtiyaç vardır. Öğretimin gerçekleşebilmesi için, öğrenmenin zamanında ve kalıcı olabilmesi ancak bu araçlar sayesinde gerçekleşebilir. Öğretim ortamlarında en yaygın kullanılan araç ders kitaplarıdır. Kitapları elde etmek ve kullanmak oldukça kolaydır. Daha baskın olan görsel medyanın etkisiyle bireyler okumaktan ziyade gözleriyle öğrenmeye başlamış ve görsel olgular önem kazanmaya başlamıştır. Ders kitabında yer alan metinler öğrencide anadilinin temel etkinliklerinden olan okuma becerisi kazandırabilecek nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla bu metinlerin seçiminde bazı ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekir. Bu ölçütlerden biri de okunabilirliktir. Çalışmada 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerine ve okunabilirliğinin ölçülerek hedef yaş kitlesine uygun olup olmadığını saptamak amaçlanmıştır. Artvin

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 505 441 17 44

Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan 80 sosyal bilgiler öğretmen adayı Alpan (2004) tarafından geliştirilen ve beş alt boyuttan oluşan Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeği'ne göre 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabını incelemiştir. İnceleme sonucunda ders kitabının tipografik özellikler, metin düzenleyicileri, görsel unsurların tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından yeterli olduğu saptanmıştır. Ders kitabının farklı bölümlerinden seçilen üç metne Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen Okunabilirlik Formülü uygulanmıştır. Çalışma sonucunda ders kitabından seçilen üç metinden bir tanesinin seviyesi çok zor, diğer iki metnin seviyesi de zor olarak saptanmıştır. Bu durum ders kitabında yer alan metinlerin hedef kitle için zor olduğunun göstergesidir. **Anahtar Kelimeler:** Ders kitabı; Görsel tasarım; Okunabilirlik; İnkılap Tarihi.

Some Criteria According to Teacher Candidates the R.T. of Revolutions and Atatürkism Books

Abstract

Some instruments are necessary in order to reach the goals in education programs. Implementing education, enabling timely and permanent learning can only be possible through the use of these instruments. The most frequently used instruments in teaching environments are textbooks; it is quite easy to reach and use them. Development in technology has bombarded people all around the world in terms of visuals. With the effect of visual media, which is more popular than the other media instruments, learning through eyes rather than reading has become more popular and visual phenomenon have started to become more important. The texts that are included in these course books should be in a quality that enables students to gain reading skills as it is the most basic part of a native language. As a result, several criteria should be taken into consideration while choosing these texts for the course books. One of these criteria is readability. In this study it is aimed to evaluate the readability of 8th grade Republic of Turkey Revolution History and Kemalism course book and to determine whether it is suitable for the target age-level and it in terms of visual design principals. A total of 80 teacher candidates studying at Artvin Çoruh University, Faculty of Education, analyzed 8th grade Republic of Turkey Revolution History and Atatürkism textbook according to the visual design principals scale; the scale was developed by Alpan and was made of five sub dimensions. Three texts were selected from different parts of the course book and the readability formula developed by Ateşman (1997) for Turkish language was used. Arithmetic mean of the obtained findings was calculated and it was determined that the textbook was sufficient in terms of typographic features, text organizers, design of

visual elements, page design, cover design and external structure features for production sub-dimensions. According to the results, readability level of one of the three selected texts is found to be really difficult and readability levels of the other two texts are found out as difficult. This shows that the texts included in the course book are difficult for the target population.

Keywords: Textbook; Visual design; Readability; Revolution history.

Extended Summary

Purpose

Coursebooks have become the indispensable part of educational media thanks to their accessibility and usability and because they have become easy, affordable, portable and provided regular access to information as the most reliable and practical way. The information transfer from the first human beings until our present time has been performed in printed form by employing various symbols, pictures, figures and letters.

Thanks to the development of technology and the newly emerging communication among people, individuals are now become used to learn with their eyes, and use and communicate with visuals. Çilenti (1991) reported that 83% of the information learnt by seeing, 11% by hearing, 3.5% by smelling, 1.5% by touching and 1% by tasting. No matter what the age of the individual is, it is clear that the visuals are quite important for the teaching to be effective and permanent and meanwhile, fun.

The reading speed and understanding what is read by a student reading a course book is defined as the level of readability of that book. The overlap between the reading levels of texts and reading levels of students will make texts to become easier to understand.

The curricula cover the behaviors aim to make individuals to acquire for the interests yesterday, today and future of the country from the course books. When it is considered that the main purpose is to raise individuals who are effective for a strong future, it is clear that the curricula of History of Turkish Revolution and Atatürkism must be prepared more carefully and in a meticulous manner. The aim of this study is to determine the readability of the 8th grade History of Revolution and Atatürkism text book and its conformity to visual design principles.

Method

In line with the purpose of the present study, the screening model was

used in the study to determine the visual appropriateness of the 8th Grade History of the Revolution and Atatürkism textbook. Another aim of the present study was to determine whether the readability level of the 8th Grade R. T. History of Revolution and Atatürkism course book complies with the level of the grade, and for this, the Descriptive Research Model, which was based on document review, was applied.

The Study Group consisted of 80 teacher candidates studying at the Department of Social Sciences, Teacher Education Department of Artvin Çoruh University Faculty of Education. The book sampling of the study consisted of the course book which was given the permission to be used at schools for 5 years by the Ministry of National Education, Education and Training Board in Artvin Central County.

For the purpose of determining whether the Visual Design Scale, which was developed by Alpan (2004), was in line with the visual design principles of the 8th Grade History of Revolution and Atatürkism course book in the form of 3-Point Likert Form. The forms were distributed to the social sciences teacher candidates. The candidates were asked to examine the related course book and evaluate it according to the given scale. The candidates were informed that they could obtain the book from the guidance teachers in the schools where they went for internship where they conducted the course teaching practice classes and the author of the study shared the 8th Grade History of Revolution and Atatürkism course book in her own library with the Study Group in turn. The forms that were missing or that were marked incorrectly were discarded and 80 scale forms remained. The obtained data were analyzed in the SPSS Package Program; and percentage and frequency values were defined.

Random texts were selected from the introduction, development, and conclusion parts of the course book to determine whether the readability level of the course book was appropriate for the target audience; and the Readability Formula, which was developed for the Turkish Language by Ateşman (1997), was applied by the researcher; and the results were determined.

Results and Discussion

As a conclusion of the study, it was determined that the course book in question was suitable for the majority of the visual design principles. Teacher

candidates said “adequate” to 7 of the 9 items in the Text Design and Typographic Properties sub-scale of the visual design principles scale developed by Alpan (2004); two items were found to be partly satisfactory; and the teacher candidates said “adequate” for 5 of the 7 items in Text Organizers sub-scale for the course book. The teacher candidates found one item as “inadequate” and found the other item as “partly adequate”. In addition, in the Visual Objects Design sub-scale, nine items from ten items were found to be adequate; one item was found partially adequate; in Page Design Features, seven of the eight items were found to be adequate; one item was found to be inadequate. Most of the teacher candidates indicated that the course book was adequate for all six items of the subtitles of the cover design and production, which are external characteristics.

Three texts were selected from different parts of the course book, the 8th Grade R. T. History of Revolution and Atatürkism course book, which was examined in the study, for the purpose of determining whether it was suitable for the target audience or not, the Readability Formula, which was developed for Turkish developed by Ateşman (1997), was applied, and it was determined that two of the texts were difficult to read and the other texts were very difficult to read. When studies conducted previously on readability of course book were examined, it was determined that the readability level of most course books did not match the target level of the target audience and the texts were difficult or very difficult.

Conclusion

When the literature was examined, it was observed that a lot of studies were conducted on visual design principles, readability of the course books and on revolution history course books. However, no studies were found in the literature conducted on the readability of the 8th Grade History of Revolution and Atatürkism course book and its conformity to visual design principles. Findings of the present study show that the course books are prepared in line with the visual design principles; however, the reading texts being difficult and very difficult may be an obstacle to the achievement of the purposes set for course books. For this reason, it is suggested that when preparing the course books, the texts in the reading parts of the books must not be too long, the words must consist of fewer syllables; more studies should be conducted in the field of readability.

Giriş

Erişilebilirliğinin ve kullanılabilirliğinin kolay olması, ekonomik, taşınabilir ve düzenli bilgiye ulaşmanın en güvenilir ve pratik yolu olması nedeni ile ders kitapları eğitim ortamlarının vazgeçilmez parçası hâline gelmiştir. İlk insanlardan günümüze bilgi aktarımı çeşitli semboller, resimler, şekiller ve harfler kullanılarak basılı hâlde yapılmıştır.

Ders kitapları sınıf içinde öğretmenden ve yazı tahtasından sonra en sık başvurulan eğitim aracıdır (Kılıç, 2003). Eğitim ve öğrenme etkinliklerinde kılavuzluk etme yönü dolayısıyla iyi hazırlanmış bir ders kitabının hem öğretmenlere hem velilere hem de işin asıl muhatabı öğrencilere büyük yararı vardır (Semerci, 2004).

Ders kitaplarında farklı kaynaklardan alınan bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlara göre harmanlanıp sınırlı sayfa sayısında verilmeye çalışılması nedeniyle gereksiz bilgi yığını yerine, bilginin özünü öğrenmeye kazandırır. Türkiye’de hazırlanan ders kitaplarının seçiminde titizlikle çalışılmakta ve farklı değişkenlere göre ders kitapları alan uzmanlarınca incelenmekte ve basılıp basılmayacağına karar verilmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2019) tarafından “*Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait e-İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler*”de yer alan maddeler aşağıda verilmiştir:

- Anayasaya ve mevzuata uygunluk yönünden yapılacak incelemede değerlendirmeye esas kriterler
- İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği
- İçeriğin eğitim ve öğretim programının kapsamını ve kazanımlarını karşılama yeterliliği
- Görsel tasarımın ve içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu

Kılavuzda yer alan bu dört başlığın alt başlıklarında yer alan maddelerde ders kitabının taşınması gereken özellikler bütün detayları ile birlikte verilmektedir (MEB, 2019). Her başlık en az bir diğeri kadar önemli olmakla birlikte ders kitabının dili ve kullanılan görseller ayrıca önem arz etmektedir.

Teknolojinin gelişmesi ve insanlar arasında gelişen yeni iletişim yolları sayesinde, bireyler artık gözleriyle öğrenmeye, onları kullanmaya ve görsellerle iletişim kurmaya alıştılar. Çilenti (1991) geliştirdiği yaşantı konusunda insanların öğrendikleri bilgilerin %83’ünü görerek, %11’ini işiterek, %3.5’ini

koklayarak, %1.5'ini dokunarak ve %1'ini tatma duygularını kullanarak öğrencilerinde saptamıştır. Birey hangi yaş seviyesinde olursa olsun öğretimin etkili ve kalıcı ve aynı zamanda eğlenceli olmasında görsel öğelerin oldukça önemli olduğu aşikârdır.

Türkiye’de ders kitaplarındaki görsellerin programa, öğrencinin duyuşsal, bilişsel ve görsel özelliklerine uygun olup olmadığına dair oldukça fazla çalışma yapılmıştır (Alpan, 2004; Çakır, 2016; Demircioğlu, 2013; Doğan ve Tuğ, 2017; Egedemir, 2017; Erdost, 2012; İlhan, Şeker ve Kapıcı, 2015; İlhan, Şeker ve Kapıcı, 2015; İlhan, Şeker ve Kapıcı, 2015; İşcan ve Cımbız, 2018; Karakaya, 2011; Karanlı, 2013; Karakuş ve Oğuz Haçat, 2013; Kılıç, 2003; Koçoğlu, 2012; Oğuz-Haçat ve Demir, 2016; Sefa, 2009; Ulu-Kalın, 2011) Görsel tasarım ilkelerinin ders kitabındaki metinlerin anlaşılabilirliğini artırdığı, öğrencilerin dikkatini çektiği, konuların görsellerle pekiştiğinde kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiği bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar arasındadır.

Bir ders kitabını okuyan öğrencinin hızlı okuma, okuduğunu anlama derecesi, o kitabın okunabilirlik derecesi olarak tanımlanır. Metinlerin okuma düzeyleri ile öğrencilerin okuma düzeylerinin örtüşmesi metinlerin kolay anlaşılmasını sağlayacaktır (Ulusoy, 2009). Alanyazın incelendiğinde farklı dillere yönelik oldukça fazla okunabilirlik formülü (Cloze Okunabilirlik Testi, Gunning Zorluk Göstergesi, Smog Okunabilirlik Formülü, Flesch Okuma Kolaylığı Formülü, FOG Hızlılığın Sıklığı Formülü vs.) olduğu görülmektedir (Ulu-Kalın ve Koçoğlu, 2017). Türkçe dil yapısının diğer dillerden farklı olması bu formüllerin Türkçe için geçerli ve güvenilir okunabilirlik formülleri olmadığını ortaya çıkarmıştır. Ateşman (1997) tarafından Türkçe olarak yazılmış metinlerin okunabilirliğinin ölçülmesi adına bir formül geliştirilmiştir.

Bilindiği üzere eğitim sisteminin amacı bireyleri bir üst öğrenim kurumuna yetiştirmektir. Bu amaca ulaşabilmenin mutlak yolu okullardan geçer. Okulda öğrenciyi bu amaca ulaştırmak için hizmet veren öğretmenler, öğretim müfredatları ve eğitim araçları vardır.

Öğretim müfredatları, içerdiği dersin dün, bugün ve gelecek bağlamında ülke çıkarları için bireyde kazandırılması hedeflenen davranışları kapsar. Güçlü yarınlar için asıl amacın etkili birey yetiştirilmesi gerektiği göz önüne alındığında hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri öğretim müfredatlarının daha çok dikkatle ve titizlikle hazırlanması gerekmektedir.

Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı özel ve resmî eğitim kurumlarında okutulan zorunlu ve seçmeli derslerin öğretim programları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından oluşturulmaktadır. Yapılandırılmış eğitim sistemine uygun olarak 2006 yılında hazırlanan öğretim programında 7 öğrenme alanı (Bir Kahraman Doğuyor, Milli Uyanış: Yurdumuzun İşgaline Tepkiler, Ya İstiklal Ya Ölüm!, Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar, Atatürkçülük, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk’ün Ölümü, Atatürk’ten Sonra Türkiye: İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası) ve 80 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2006). 2018 yılında öğretim programları bazı küçük değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenleme sonrasında T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı isimleri farklı olmakla birlikte yine 7 öğrenme alanından (Bir Kahraman Doğuyor, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar, Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye, Demokratikleşme Çabaları, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası) ve 39 kazanımdan oluşmaktadır. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında dersin doğasına uygun olarak millî, manevî, insanî ve evrensel değerlere yer verilmiştir (MEB, 2018).

Demirezen’e (2014) göre, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi hedefleri arasında; hedef kitlenin tarihi bilgiyi, antlaşma tarihlerini, savaşların sebep ve sonuçlarını ezberlemek yerine tarihsel olayların ve kişilerin gerçek yüzünü gösterecek bugüne ve yarına ışık tutacak etkinlikler olmalıdır. Tarih eğitiminin geçmişi aydınlatıcı ve yol gösterici rolünün büyük olması nedeniyle, öğrencilerin bilgiye ilk erişim araçları ders kitaplarının da bu doğrultuda hazırlanması gerekmektedir. Çünkü öğretim teknolojisinin gelişmesine ve yaygınlaşmasına rağmen ders kitapları halen en önemli bilgi kaynağı olmaya devam etmektedir (Hirschfelder, 1982; Pingel, 2010; Wen-Cheng, Chien-Hung ve Chung-Chich, 2011; Yore, 1991).

Etkili yurttaş yetiştirebilmek ve öğretim müfredatlarını güncelleyip değişti bilmek adına Türkiye’de hem sosyal bilgiler alanında hem de inkılap tarihi (Akman, 2017; Akman ve Koçoğlu, 2016; Çepni, Oğuz-Haçat ve Kılcan, 2014; Erginer-Özyurt, 2014; Ginesar, 2017; Kabapınar ve Mıratkan-Camkıran, 2012; Koçoğlu ve Akman, 2016; Oğuz-Haçat, 2018; Türker ve Arslan, 2008; Tüzün, 2008; Yıldırım, 2014; Yıldırım, Akman ve Alagöz, 2017) alanında bilime ışık tutan oldukça fazla yayın yapılmıştır. Alanyazın incelendiğinde 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirliği

ve görsel tasarım öğelerine uygunluğu üzerine hiç çalışma yapılmadığı saptanmıştır. Ortaya çıkan bu ihtiyaç doğrultusunda aşağıdaki problemlere yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hangi düzeydedir?

2. 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirliği sınıf seviyesine uygun mudur?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın amacına uygun olarak 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel öğelere uygunluğunu belirlemek amacıyla araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan, süregelen bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2000).

Çalışmanın bir diğer amacı olan 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirlik seviyesinin sınıf seviyesine uygun olup olmadığının saptanması için doküman incelemesine dayalı betimsel araştırma modeli uygulanmıştır. Betimlemeli çalışmalarda araştırılan ortamda herhangi bir değişim yapılmaksızın, sadece var olan olaylarla çalışılarak bir durumu betimlemek, aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında mevcut ilişkileri ortaya çıkarmak için araştırmalar yürütülür (Çepni, 2005).

Çalışma Grubu

Çalışmada 8. sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerini ölçmek amaçlı olarak çalışma grubunu Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilimdalı'nda okuyan 80 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubu öğrencileri lisans eğitimlerinin 7. yarıyılında zorunlu olarak 2 saat teorik ders ve 2 saat uygulama dersi olarak yürütülen "Sosyal Bilgiler Ders Kitabı" inceleme dersi almışlardır. Bu durumla beraber çalışma grubunun ders kitabı inceleme yeterliliğine sahip oldukları varsayılmıştır.

Araştırmanın kitap örneklemini Artvin Merkez ilçede Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak okutulabilir izinli 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı oluşturmaktadır.

Ölçme Aracı

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığını saptamak amacıyla Alpan (2004) tarafından geliştirilen ve 48 ölçek maddesinden oluşan Görsel Tasarım Öğeleri anketi ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Ölçme aracındaki maddelerin dağılımı şu şekildedir:

- Metin tasarımı (Tipografik özellikler (9 madde), Metin örgütleyiciler (7 madde))
- Görsel öğelerin tasarımı (12 madde)
- Sayfa tasarımı (8 madde)
- Kapak tasarımı (6 madde) ve
- Üretime yönelik dış yapı özellikleri (6 madde)

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirlik düzeyinin hedef sınıf seviyesine uygun olup olmadığını saptamak amaçlı Ateşman (1997) tarafından geliştirilen Türkçe için okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Formülün uygulama şekli şu şekildedir:

Kolay Okuma Puanı: $198.824 - 40.175xA - 2.610xB$

A: Toplam hece/toplam kelime

B: Toplam kelime/toplam cümle

Kolay okuma puanı formülünden elde edilen puan Tablo 1’de verilen Türkçe Okunabilirlik Formülü Düzey Aralıklarında denk gelen sonuç, incelenen ders kitabının okunabilirlik düzeyini ifade eder.

Tablo 1. Türkçe Okunabilirlik Formülü Düzey Aralıkları

Alınan puan	Düzey değeri
100-90	Çok kolay
89-70	Kolay
69-50	Orta güçlükte
49-30	Zor
29-1	Çok zor

Verilerin Toplanması ve Analizi

Alpan (2004) tarafından geliştirilen Görsel Tasarım Ölçeği 3’lü likert form halinde 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığını saptamak amacıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarına dağıtılmış ve gönüllülük esaslı olarak ilgili ders kitabını incelemeleri ve ölçeğe göre değerlendirmeleri istenmiştir. Bahsi geçen kitabı

Öğretmenlik Uygulaması dersini yürüttükleri staj okulunda rehber öğretmenlerinden temin edebilecekleri söylenmiş ve isteyenlere araştırmacının kendi kütüphanesindeki 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı sırayla çalışma grubu ile paylaşılmıştır. Elde edilen verilerden eksik, fazla veya yanlış işaretlenmiş ölçek formları atılmış ve geriye 80 adet ölçek formu kalmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında analiz edilerek yüzde ve frekans değerleri alınmıştır.

Bahsi geçen ders kitabının okunabilirlik düzeyinin hedef sınıf kitlesine uygun olup olmadığını saptamak amacıyla ders kitabının baş, orta ve son bölümlerinden rastgele üç metin seçilmiş ve Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen Okunabilirlik Formülü araştırmacı tarafından uygulanmış ve sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hangi düzeydedir?” sorusuna ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 2. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının Metin Tasarımı ve Tipografik Özellikler Alt Başlığındaki Ölçek Maddelerine Ait Bulgular

N:80	Yeterlidir		Yeterli değildir		Kısmen yeterlidir	
	f	%	f	%	f	%
Yazı boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu	77	96.25	3	3.75	0	0
Yazı karakterinin okunabilirliği	78	97.5	0	0	2	2.5
Yazı renginin ya da ton değerinin etkili kullanılması	37	46.25	1	1.25	42	52.5
Satırlar arası yatay ve dikey boşluğun dengeli kullanılması	28	35	2	2.5	50	62.5
Dikkat odaklayıcı sözcüklerin etkili tasarlanması	32	40	21	26.25	27	33.75
Satır uzunluğunun okunabilir ölçütlerde olması	53	66.25	6	7.5	21	26.25
Sözcükler arası boşlukların dengeli olması	63	78.75	0	0	17	21.25
Harfler arasındaki boşlukların dengeli olması	67	83.75	2	2.5	11	13.75
Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmesi	41	51.25	8	10	31	38.75

Tablo 2 incelendiğinde incelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının Metin Tasarımı ve Tipografik Özellikler bakımından genel de yeterli olduğu öğretmen adayları tarafından ortaya konulmuştur. Öğretmen adayları sadece “Yazı renginin ya da ton değerinin etkili kullanılması” ve “Satırlar arası yatay ve dikey boşluğun dengeli kullanılması” maddelerine ders kitabının kısmen yeterli olduğunu saptamışlardır.

Tablo 3. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının Metin Örgütleyicileri Alt Başlığındaki Ölçek Maddelerine Ait Bulgular

N:80	Yeterlidir		Yeterli değildir		Kısmen yeterlidir	
	f	%	f	%	f	%
Başlıkların etkili düzenlenmesi	49	61.25	6	7.5	25	31.25
İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi	50	62.5	8	10	22	27.5
İçindekiler listesinin ilgi çekici biçimde düzenlenmesi	14	17.5	37	46.25	29	36.25
Kutuların amaca uygun kullanılması	21	26.25	4	5	55	68.75
Her bölüm için ilgili başlık listesinin hazırlanması	65	81.25	3	3.75	12	15
Sözlük düzenlemesinin yapılması	68	85	1	1.25	11	13.75
Kaynakça düzenlemesinin yapılması	78	97.5	0	0	2	2.5
Başlıkların etkili düzenlenmesi	49	61.25	6	7.5	25	31.25
İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi	50	62.5	8	10	22	27.5

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adayları 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmediğini ve kutuların amaca kısmen uygun kullanıldığını ifade etmişlerdir. Alpan (2004) tarafından geliştirilen Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeği'nin Metin Örgütleyicileri alt başlığında yer alan diğer tüm maddelerin karşılığının incelenen ders kitabında olduğu öğretmen adaylarının ortak görüşüdür.

Tablo 4. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Alt Başlığındaki Ölçek Maddelerine Ait Bulgular

N:80	Yeterlidir		Yeterli değildir		Kısmen yeterlidir	
	f	%	f	%	f	%
Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmaları	62	77.5	1	1.25	17	21.25
Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması	59	73.75	3	3.75	18	22.5
Resimlemelerde desenin sağlam olması	38	47.5	8	10	34	42.5
Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulması	45	56.25	8	10	27	33.75
Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması	33	41.25	7	8.75	40	50
Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulması	55	68.75	2	2.5	23	28.75
Görsel öğelerin renkli olması	53	66.25	13	16.25	14	17.5
Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması	35	43.75	10	12.5	35	43.75
Rengin amaca uygun kullanılması	39	48.75	13	16.25	28	35
Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun kullanılması	54	67.5	1	1.25	25	31.25

Tablo 4'te yer alan bulgulara göre, incelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı alt başlığında yer

alan ölçek maddelerinde yer alan özelliklerin hemen hemen hepsine sahip olduğu; sadece “Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması” maddesine öğretmen adayları ders kitabının kısmen yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının Sayfa Tasarımı Özellikleri Alt Başlığındaki Ölçek Maddelerine Ait Bulgular

N:80	Yeterlidir		Yeterli değildir		Kısmen yeterlidir	
	f	%	f	%	f	%
Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması	57	71.25	5	6.25	18	22.5
Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi	61	76.25	12	15	7	8.75
Görsel öğelere yeterince yer verilmesi	55	68.75	6	7.5	19	23.75
Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması	48	60	26	32.5	6	7.5
Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması	69	86.25	8	10	5	6.25
Boşlukların etkili kullanılması	51	63.75	5	6.25	24	30
Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi	36	45	11	13.75	33	41.25
Sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak tasarlanması	19	23.75	49	61.25	12	15

8. sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak tasarlanmadığı sonucu Tablo 5’te görülmektedir. Öğretmen adayları Görsel Tasarım Öğeleri ölçeğinde yer alan ders kitabının Sayfa Tasarımı Özelliklerinde yer alan son madde haricindeki diğer maddelere sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 6. 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının Kapak Tasarımı Alt Başlığındaki Ölçek Maddelerine Ait Bulgular

N:80	Yeterlidir		Yeterli değildir		Kısmen yeterlidir	
	f	%	f	%	f	%
İçerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması	42	52.5	12	15	26	32.5
Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılması	48	60	6	7.5	26	32.5
Kapak bilgilerine dikkat edilmesi	55	68.75	13	16.25	12	15
Yazı karakterlerinin seçimine dikkat edilmesi	48	60	4	5	28	35
Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması	47	58.75	2	2.5	31	38.75
Kapağın estetik ve albenili olması	38	47.5	11	13.75	33	41.25

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının incelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının Kapak Tasarımı maddelerine uygun olduğu görüşü Tablo 6’da verilen değerlerde görülmektedir. İncelenen ders kitabı kapağının sahip olması gereken tüm özelliklere sahip olduğu öğretmen adayları

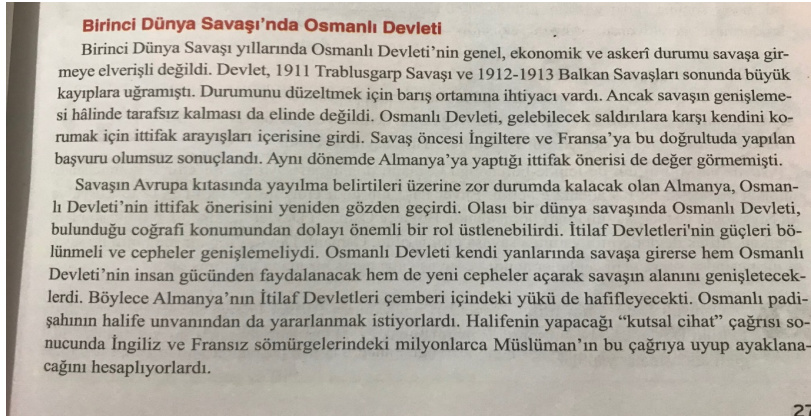
tarafından saptanmıştır.

Tablo 7. 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Alt Başlığındaki Ölçek Maddelerine Ait Bulgular

N:80	Yeterlidir		Yeterli değildir		Kısmen yeterlidir	
	f	%	f	%	f	%
Kitap boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu	60	75	7	8.75	13	16.25
Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması	59	73.75	4	5	17	21.25
Kitabın kâğıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmesi	52	65	0	0	26	32.5
Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması	46	57.5	7	8.75	27	33.75
Baskının net, düzgün ve temiz yapılması	46	57.5	4	5	10	12.5
Kapağın doku yönüne dikkat edilmesi	54	67.5	4	5	22	27.5

İncelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının üretime yönelik dış yapı özelliklerine dair bütün özellikleri taşıdığı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vermiş olduğu yanıtlarla oluşturulan Tablo 7’de görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirliği sınıf seviyesine uygun mudur?” sorusuna ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Şekil 1. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Alan Okunabilirlik Formülü Uygulanan Birinci Metin.

Şekil 1’de görünen metnin 101 kelime ve 324 heceden oluşan son 8 cümlesine Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen okunabilirlik formülü uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Formül hesaplanmadan önce metnin ortalama hece (A) ve ortalama kelime (B) uzunluklarının bulunması gerekir.

$$\begin{aligned} \text{Metnin ortalama hece sayısı: } A &= \text{Toplam hece} / \text{Toplam kelime} \\ &= 324 / 101 \\ &= 3.2 \text{ olarak hesaplanmıştır.} \end{aligned}$$

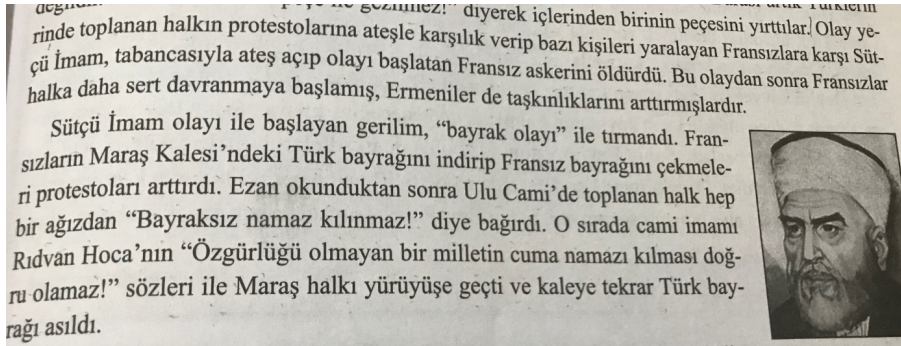
$$\begin{aligned} \text{Metnin ortalama kelime sayısı: } B &= \text{Toplam kelime} / \text{Toplam cümle} \\ &= 101 / 8 \\ &= 12.625 \end{aligned}$$

Seçilen metnin A ve B değerleri bulunduktan sonra okunabilirlik formülüne uygulanmış ve metnin okunabilirlik düzeyi bulunmuştur.

$$\begin{aligned} \text{Kolay okuma puanı} &= 198.825 - 40.175 \times A - 2.610 \times B \\ &= 198.825 - 40.175 \times 3.2 - 2.610 \times 12.625 \\ &= 37.31 \end{aligned}$$

Metnin Okunabilirlik Düzeyi = ZOR

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında “İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı kapsamında yer verilen “Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti” isimli okuma parçasından seçilen 101 kelimelik metnin Ateşman (1997) tarafından geliştirilen Türkçe için okunabilirlik formülüne göre hesaplanması sonucu, kitapta geçen parçanın 37.31 ortalama ile zor metin olduğu saptanmıştır.

Şekil 2. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Alan Okunabilirlik Formülü Uygulanan İkinci Metin.

Şekil 2’de görünen 99 kelime, 6 cümle ve 274 heceden oluşan metne Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen okunabilirlik formülü uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Formül hesaplanmadan önce metnin ortalama hece (A) ve ortalama kelime (B) uzunluklarının bulunması gerekir.

$$\begin{aligned} \text{Metnin ortalama hece sayısı: } A &= \text{Toplam hece} / \text{Toplam kelime} \\ &= 274 / 99 \\ &= 2.76 \text{ olarak hesaplanmıştır.} \end{aligned}$$

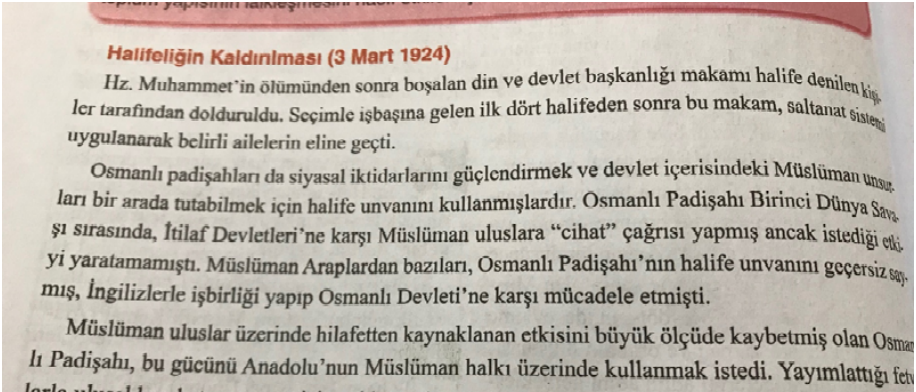
$$\begin{aligned} \text{Metnin ortalama kelime sayısı: } B &= \text{Toplam kelime} / \text{toplam cümle} \\ &= 99 / 6 \\ &= 16.5 \end{aligned}$$

Seçilen metnin A ve B değerleri bulunduktan sonra okunabilirlik formülüne uygulanmış ve metnin okunabilirlik düzeyi bulunmuştur.

$$\begin{aligned} \text{Kolay okuma puanı} &= 198.825 - 40.175 \times A - 2.610 \times B \\ &= 198.825 - 40.175 \times 2.76 - 2.610 \times 16.5 \\ &= 44.87 \end{aligned}$$

Metnin Okunabilirlik Düzeyi = ZOR

MEB tarafından hazırlanan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında yer alan “İTA.8.3.1. Milli Mücadele Dönemi”nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı kapsamında hazırlanan ve Maraş kahramanlarından Sütçü İmamı konu edinen metin üzerine uygulanan Ateşman (1997) tarafından geliştirilen Türkçe için okunabilirlik formülü sonucu 44.87 ortalama ile zor metin olarak saptanmıştır.

Şekil 3. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Alan Okunabilirlik Formülü Uygulanan Üçüncü Metin.

Şekil 3’de görünen 104 kelime, 6 cümle ve 325 heceden oluşan metne

Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen okunabilirlik formülü uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Formül hesaplanmadan önce metnin ortalama hece (A) ve ortalama kelime (B) uzunluklarının bulunması gerekir.

$$\begin{aligned}\text{Metnin ortalama hece sayısı: } A &= \text{Toplam hece/Toplam kelime} \\ &= 325/104 \\ &= 3.125 \text{ olarak hesaplanmıştır.}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{Metnin ortalama kelime sayısı: } B &= \text{Toplam kelime/ toplam cümle} \\ &= 106/6 \\ &= 17.33\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{Kolay okuma puanı} &= 198.825-40.175xA-2.610xB \\ &= 198.825-40.175x3.125-2.610x17.33 \\ &= 28.04\end{aligned}$$

Metnin Okunabilirlik Düzeyi=ZOR

MEB tarafından hazırlanan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında yer alan “İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı kapsamında hazırlanan ve Halifeliğin Kaldırılmasını konu edinen metin üzerine uygulanan Ateşman (1997) tarafından geliştirilen Türkçe için okunabilirlik formülü sonucu 28.04 ortalama ile çok zor metin olduğu bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerine ve okunabilirlik düzeyinin hedef kitleye uygun olup olmadığını saptamak amaçlanmıştır. Çalışmanın ilk amacına ulaşabilmek için Alpan (2004) tarafından geliştirilen Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeği, ikinci amacına ulaşabilmek için ise Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen Okunabilirlik Formülü kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda incelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının görsel tasarım ilkelerinin çoğuna uygun olduğu tespit edilmiştir. Alpan (2004) tarafından geliştirilen Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeği'nin alt ölçek maddelerinden Metin Tasarımı ve Tipografik Özellikler alt başlığındaki 9 maddeden 7'sine öğretmen adayları yeterlidir cevabı verirken 2 madde kısmen yeterli bulunmuştur; Metin Örgütleyicileri alt başlığındaki 7 madde-

den 5'ini öğretmen adayları incelenen ders kitabı için yeterli bulurken, 1 maddeyi yetersiz, diğer maddeyi de kısmen yeterli bulduklarını belirtmişlerdir; bunun yanı sıra Görsel Öğelerin Tasarımı alt başlığında 10 maddeden 9 maddenin yeterli, 1 maddenin kısmen yeterli olduğunu; Sayfa Tasarım Özellikleri alt başlığından 8 maddenin 7 maddesine yeterli ve 1 maddesine yetersiz cevabı vermişler; Kapak Tasarım ve Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri alt başlıklarındaki altışar maddenin tümüne öğretmen adaylarının çoğu inceledikleri ders kitabının yeterli olduğunu savunmuşlardır.

İlgili alanyazın incelendiğinde ders kitaplarında görsel tasarım üzerine yapılmış çoğu çalışmada incelenen ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygun olarak hazırlandığı saptanmıştır (Doğan ve Tuğ, 2017; Ginesar, 2017; Karşlı, 2013; Sefa, 2009). Fakat Çakır'ın (2016) çalışmasında T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında sivil figürlerin askeri figürlerden fazla kullanıldığı, gazete haberi, haritalar, antlaşmalar gibi kanıt değeri taşıyan görsellere az yer verildiği saptanmıştır.

Becer (1996) çalışmasında ders kitaplarındaki resimlerin ve metinlerin verilmek istenilen mesajların iletilmesinde oldukça önemli olduğunu ve ders kitabı hazırlanırken ve seçilirken bu konuya dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Erdost (2012) Türkçe ders kitaplarının resim ve içerik uyumuna ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini aldığı çalışmasında, öğrencilerin yarısından fazlasının ders kitabındaki resimlerle ilgili “resimlemenin metnin anlaşılmasını kolaylaştırması gerektiğini” düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada da bu bulgulara benzer olarak Görsel Öğelerin Tasarımı alt başlığındaki “Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmaları” maddesine öğretmen adaylarının %77.5'i; “Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması” maddesine ise öğretmen adaylarının %73.75'i yeterlidir cevabını vermişlerdir. Fakat İlhan, Şeker ve Kapıcı (2015) 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında turizm kavramını incelemiş ve ders kitabında turizm ile ilgili görsellerin içerik bakımından uygun ama metinle ilişkileri bakımından açıklama kısımlarını yetersiz bulmuşlardır. İlhan, Şeker ve Kapıcı'nın (2015) çalışmasına benzer bir başka çalışma da Demircioğlu (2013) tarafından yapılmıştır. Demircioğlu (2013) 9. sınıf tarih ders kitabında yer alan görseller hakkında öğretmen görüşleri aldığı çalışmasında ders kitabında yer alan görsellerin bir kısmının metinlerle uyumlu olmadığı, bazı görsellerin açık ve net olmamasının yanında anlaşılır olmadığını da saptamıştır.

Bu çalışmada Görsel Öğelerin Tasarımı alt başlığında yer alan “Görsel

öğelerin renkli olması” maddesine öğretmen adaylarının %66.25’i ders kitabının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. İlgili alanyazın incelendiğinde Egedemir’in (2017) çalışması ile bu bulgunun uyuşmadığı görülmektedir. Egedemir (2017) çalışmasında incelenen 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında renklerin dikkat çekici olmadığını daha çok mat ya da soluk olduğunu tespit etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından incelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının Sayfa Tasarımı Özellikleri alt başlığında “Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması” maddesi %86.25 oranında yeterli bulunmuştur. Tüzün (2008) çalışmasında incelediği ders kitabında okuma metni ile içerisindeki fotoğraflar arasında ilişki kurmuş, sadece bölüm sonunda verilen Anıtkabir fotoğrafıyla bölüm konularında ilişkilendirilebilecek bir metne rastlamamıştır.

Çalışmanın ikinci amacı doğrultusunda incelenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirlik düzeyinin hedef kitleye uygun olup olmadığını belirleyebilmek adına ders kitabının farklı yerlerinden üç metin seçilmiş ve Ateşman (1997) tarafından Türkçe için geliştirilen Okunabilirlik Formülü uygulanmıştır. Formül sonucunda metinlerden ikisinin zor metin, diğerinin ise çok zor metin olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın sonucuyla benzerlik gösteren bazı çalışmalar vardır. Bunlar; Odo’nun (2018) öğretmenler için ikinci dil edinim ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliğinin ve anlaşılabilirliğinin ölçüldüğü çalışmasında zor metinlerin yer aldığı, Tinkler ve Woods (2013) çalışmalarında macroekonomi ders kitaplarında farklı düzeylerde metinlerin var olduğu, Cline’nin (1972) Dale-Chall okunabilirlik formülü kullanarak kolej ders kitaplarının okunabilirliğinin ölçtüğü çalışmasında incelediği 17 metnin 7 tanesinin öğrenci seviyesinin üstünde zor metinler olduğu, geri kalan 11 metnin de öğrencilerin %50’si tarafından anlaşamadığı sonucuna ulaşması bu çalışmayı destekleyen yurtdışı alan yazında rastlanılan çalışmalardır.

Ders kitaplarının okunabilirliği üzerine yurtiçinde yapılan çalışmalar incelendiğinde çoğu ders kitabının okunabilirlik seviyesinin hedef kitlenin yaş seviyesine uygun olmadığı ve metinlerin zor veya çok zor metinler olduğu ortaya çıkmaktadır (Durukan, 2014; Geçit, 2010; Ulu-Kalın, 2017; Ulu-Kalın ve Koçoğlu, 2017).

Alanyazın incelendiğinde görsel tasarım ilkelerine yönelik, okunabilirliğe yönelik ve İnkılap Tarihi ders kitaplarına yönelik oldukça fazla çalışma

yapılmış olduğu görülmektedir. Ancak 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının okunabilirliğinin belirlenmesi ve görsel tasarım ilkelerine uygunluğu bakımından alın yazında rastlanan bir çalışma olmamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular incelenen ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olarak hazırlandığını göstermektedir; ancak okuma metinlerinin zor ve çok zor metinlerden oluşması ders kitabının amacına ulaşmasında engel teşkil edebilir. Bu sebeple ders kitabı hazırlama sürecinde kitapta yer alan okuma metinlerindeki cümlelerin çok uzun olmaması, kelimelerin az heceden oluşması ve okunabilirlik alanında daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Akman, Ö. (2017). Compass metaphor of Mevlana in social studies. W. Wu, E. Koçoğlu ve Ö. Akman, (Ed.), *New approaches in social studies education* içinde (97-107). ISRES Publishing.
- Akman, Ö. ve Koçoğlu, E. (2016). Investigation 8th grade students secondary school cognitive structure about principles of Atatürk through word association test. *Journal of Education and Training Studies*, 4(11), 151-162.
- Alpan, G. B. (2004). *Ders kitaplarındaki grafik tasarımın öğrenci başarısına ve dersle ilişkin tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *A. Ü. TÖMER Dil Dergisi*, 58, 171-174.
- Becer, E. (1996). *Bir kitabın grafik tasarımı: armonik kurallar, değerlendirme yöntemleri ve değişen koşullar. Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim ders kitapları*. Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No:11.
- Cline, T. (1972). Readability of community college textbooks. *Journal of Reading*, 16(1), 33-47.
- Çakır, U. (2016). Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı görsellerinin bazı özellikler açısından incelenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-18.
- Çepni, O., Oğuz-Haçat, S. ve Kılcan, B. (2014). Primary school students views of digital citizenship. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 183, 251-266.
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çilenti, K. (1991). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Demircioğlu, E. (2013). Dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında yer alan görseller hakkında öğretmen görüşleri: Trabzon örneği. *Turkish Studies*, 8(7), 95-107.
- Demirezen, R. (2014). *8. sınıf T. C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde yeni yaklaşımlar dikkate alınarak hazırlanan etkinliklerin öğretmen ve öğrenci açısından incelenmesi (eylem araştırması)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Y. ve Tuğ, O. (2017). Uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ve Türkiye’nin sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım boyutu açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1, 56-79.

- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 68-76.
- Eğedemir, M. P. (2017). *7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel-metin ilişkisi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdost, I. (2012). *İlköğretim üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının resim (illüstrasyon) ve içerik uyumuna ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erginer-Özyurt, E. (2014). *Ortaöğretimde vatandaşlık bilincinin oluşmasında T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Geçit, Y. (2010). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının okunabilirlik derecesinin Türkçeye uyarlanmış flesh formülüne göre değerlendirilmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 903-910.
- Ginesar, Ö. (2017). *8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve tutumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hirschfelder, A. (1982). *American Indian stereotypes in the world of children: A reader and bibliography*. Metuchen, NJ: Scarecrow.
- İlhan, G. O., Şeker, M. ve Kapıcı, H. Ö. (2015). Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitaplarında turizm kavramının yeri. *International Journal of Field Education*, 1(1), 42-62.
- İşcan, A. ve Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272.
- Kabapınar, Y. ve Miratkan-Camkıran, T. (2012). Bilginin sunumu boyutunda 1981 ve 2006 yılı inkılap tarihi programlarına göre hazırlanmış ders kitaplarına bakmak. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 147-168.
- Karakaya, İ. (2011). *Dokuzuncu sınıf matematik ders kitaplarındaki fonksiyon kavramıyla ilgili görsel objelerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karakuş, U. ve Oğuz-Haçat, S. (2013). Sosyal bilgiler dersi coğrafya konularında Google Earth kullanımı ve öğretmen görüşleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 110-125.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karslı, E. (2013). *Dördüncü sınıf fen ve teknoloji ders kitabının görsel öğelerin tasarımı ve sayfa tasarımı ilkelerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, A. (2003). *İlköğretim Türkçe ders kitaplarında resimleme-içerik ilişkisi üzerine bir inceleme, ilköğretim ikinci sınıf için Türkçe Kitabı'nın tasarım ve resimlemesi*. Sanatta yeterlik eseri çalışma raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçoğlu, E. (2012). *6. sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişiyeye göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Koçoğlu, E. ve Akman, Ö. (2016). Eğitimde konsültasyon hizmetlerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KEFAD), 17(2), 715-729.
- MEB. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi 8. sınıf programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2018). *Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi 8. sınıf programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2019). Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait e-çeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26172658_Kitap_Ynceleme_deg_kriter.pdf adresinden 26.06.2020
- Odo, D. M. (2018). A comprasion of readability and understandability in second language acquisition txtbooks for pre-service EFL teachers. *The Journal of Asia TEFL*, 15(3), 750-765.
- Oğuz-Haçat, S. (2018). Opinions of middle school students on the justice concept within the framework of social studies education. *International Journal of Higher Education*, 2(2), 210-215.
- Oğuz-Haçat, S. ve Demir, F. B. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programının ve ders kitabının toulmın argüman modeline göre değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(USBES Özel Sayı II), 1572-1602.
- Pingel, F. (2010). *UNESCO guidebook on textbook research and textbook revision*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- Sefa, A. (2009). *7. sınıf ilköğretim matematik ders kitabının; görsel, duyuşsal ve akademik yönden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 49-54.
- Tinkler, S. ve Woods, J. (2013). The readability of principles of Macroeconomics Textbooks. *Economics Faculty Publications and Presentations*, 8, 1-28.
- Türker, H. ve Arslan, Ö. (2008). İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde belgesel filmlerin kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 92-104.
- Tüzün, H. (2008). *İlköğretim 8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında (MEB Yayınları) Atatürkçülük bölümünün görsel materyallerle öğretilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ulu-Kalın, Ö. (2011). *Sosyal bilgiler 4. sınıf için tasarlanan "İnsanlar ve Yönetim" adlı ünitenin öğrencilerin akademik başarılarına ve kavram algılama düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ulu-Kalın, Ö. (2017). Analysis of 7th grade social studies cursebook according to different readability formulas. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(4), 976-987.
- Ulu-Kalın, Ö. ve Koçoğlu, E. (2017). 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının farklı okunabilirlik formüllerine göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 2202-2220.

- Ulusoy, M. (2009). Boşluk tamamlama testinin okuma düzeyini ve okunabilirliği ölçmede kullanılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 105-126.
- Wen-Cheng, W., Chien-Hung, L. ve Chung-Chich, L. (2011). Thinking of the textbook in the ESL/EFL classroom. *English Language Teaching*, 4(2), 91-96.
- Yıldırım, F. (2014). 8. sınıf T. C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğrenci çalışma kitabı hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, S., Akman, Ö. ve Alagöz, B. (2017). The level of history teachers use active learning methods andtechnics. *International Education Studies*, 10(12), 140-152.
- Yore, D. L. (1991). Secondary science teachers' attitudes towards and beliefs about science reading and science textbooks. *Journal of Research in Science Teaching*, 28, 55-72.